cōparetur ad id qd̄ est terminus motus eiusdē gñis: sic cō stat q̄ dispositio pōt fieri illud ad qd̄ disponit: sicut calor impfectus fit calor pfectus. si aūt accipiat terminus motus alterius gñis hoc nūquā ꝓtingit: sicut calor iperfect⁹ quātūcūq̄ excrescat nūquā fit forma substalis ignis. Dico ergo q̄ veniale nō est dispositio ad mortale: sicut ad terminū eiusdē gñis: ſz alterius: ⁊ iō veniale nūquā fit mortale. ¶ Ad 7ᵐ dōm. q̄ ē equocatio in veniali. cū. n. dr̄ q̄ culpa mortalis p ꝓfessionē fit venialis: nō intelligit̄ de venia li ex gñe ꝓm q̄ hic de veniali loqmur: ſz itelligit̄ ō veniali ex euētu qd̄ quidē dr̄ veniale p q̄dā silitudinē ad veniale: qz. ſ. manet reatus ad penā tēporalē pro culpa mortali quā ꝓfessio delenit: nō ita q̄ culpa in culpā muteť. ¶ Ad octauū dicendū. q̄ hoc qd̄ dicit magister intelligendum est nō per se: sed per occasionem: inquātū. ſ. venialia frequenter occasionaliter ī mortale inducunt inquātū faciunt pronitatem ad illud. ¶ Expositio textus.

ET ideo de talibus cogitationibus ⁊c.) Uideť hoc eē cōtra illud quod pus determinatū est: qz pcussio pectoris ⁊ pr̄ nr̄: valēt ad dimissionē pcti vēialis: ⁊ ē satisfactio ꝓpria venialiū. ergo videť q̄ morosa delectatio de q̄ hic loquit̄ sit veniale pctm̄. ¶ Et dōz. q̄ quātuis hꝰ sit sufficiēs satisfactio p vēiali peccato ⁊ nō p mortali: tamē etiā ad dimissionē peccati mortalis valēt: vñ ēt p mortalibus pr̄ nr̄ dicere debemus ⁊ pect⁹ tōdere. (Nō .n. rō ñra deduci ⁊c.) Uideť hoc eē falsuz: qz q̄daz peccata spūalia sunt in gbus nō ē aliq̄ carnis delectatio. ¶ Sz dicēdū q̄ hoc intelligit̄ in gñe pctōrum carnaliū quorum appetitus ad sensualitatē ptinet. (Nō ē autē silentio pretereūdū ⁊c.) Dic p scripturas nō canonē biblie: sed dicta scōr signat: rō aūt dicti ē pp conuenientiā sensualitatis ⁊ inferioris rōnis: qz vtraq̄ attēdit ea q̄ ad corpus ptinent licz ratio inferior sub rationibus vlibus: ⁊ sensualitas sub rationibus particularibus ⁊ materie concretis.

¶ Redit ad lib. ar. ꝓsiderationē. ¶ Bi. XXV.

IAm ꝯo ad ꝓpositum redeamus. ſ. ad libe. arb. tractatū. Qd̄ philosophi diffiniētes dixerūt libeꝝ de voluntate iudiciū: qz potestas ipsa ⁊ habilitas volūtatis ⁊ rōnis quā supra diximus ē libeꝝ arbitriuz: libera ē ad vtrūlibet. qz libere pōt moueri ad hoc vel ad illud. libeꝝ ergo dr̄ ar. quātū ad volūtatē: qz volūtarie moueri ⁊ spontaneo appetitu ferri ad ea pōt q̄ bona vel mala iudicat vel iudicare valet.

¶ Qz liberum arbitriuz non pertinet nisi ad futurum: nec ad omne futurum.

HOc aūt sciendū ē q̄ libeꝝ arbitriū ad p̄sens vel ad p̄teritū nō refertur: ſz ad futura ꝓtingētia. Qz. n. in p̄senti ē determinatū est: nec in ptāte nīa est: vt tūc sit vel nō sit qñ est. Pōt. n. nō esse vel aliud eē postea: ſz nō pōt nō esse dum ē: vel aliud esse dū id est qd̄ ē. Sz ī futuro an hoc sit vl̄ illd̄: ad ptātē liberi arb. spectat. Nec tm̄ oia futura sub ptāte liberi arb. veniūt: ſz ea tm̄ q̄ p libeꝝ arbi. pñt fieri vel nō fieri. Si qs. n. tale quid velit ac disponat facere qd̄ in eius nullatenus sit ptāte: vel qd̄ sine ipsius dispositōe eque fieret: in hoc liberum arbitrium non habet.

¶ Qz suprapposita descriptio liberi arbitri nō cōuenit deo: nec his qui glorificati sunt.

ET quidē secōm predictā assignationē in his tm̄ videť esse libe. arb. qui volūtatē mutare ⁊ cōtraria pñt deflectere In quoꝝ. ſ. ptāte est eligere bonū vel malū: ⁊ vtrūlibet scōz electionē facere vel dimittere. scōz qd̄ nec in deo nec in his hoibus q̄ tāta bītudinis gr̄a sunt roborati vt iā peccare nequeāt libeꝝ arbitriū eē nequit. Sz q̄ deus libeꝝ arbitriū habeat. Aug. docet ī libro. xxij. de ciui. dei: ita inquiēs. Certe deus ipse nunquid quoniā peccare nō pōt: iō libeꝝ arb. hr̄e negandus est? Ambrosius quoq̄ in lib. de trini. ait. Paulus dicit: qz oia operat̄ vn⁹ atq̄ idē spūs: diuidēs singulis ꝓut vult. i. p libere voluntatis arbi. non pro necessitatis obsequio.

¶ Qualiter in deo accipitur liberum arb.

SEd a lr accipit̄ libeꝝ arbi. in creatore q̄z in creaturis. Dei eteniz libeꝝ arb. dicit̄ eius sapientissima ⁊ oipotēs volūtas: q̄ nō necessitate: ſz libera voluntate oia facit ꝓut vult. Jōq̄z Hieroym⁹ attēdēs nō ita eē libeꝝ arb. ī deo sicut est ī creaturis: ab ipso vr̄ excludere lib. ar. ī homelia q̄daz de pdigo filio dicēs. Solus deus ē in quē pctm̄ non cadit nec cadere pōt: cetera cū sint liberi arbi. in vtrāq̄z partē flecti pñt. Bū ait cetera: indicat libeꝝ arb. sicut est in ceteris nō esse in deo.

¶ Qz angeli ⁊ sancti qui iam beati sunt libero arbitrio non carent.

ANgeli ꝯo ⁊ scti q̄ iā cū dño felr viuūt atq̄z ita gr̄a bītudinis ꝓfirmati sūt: vt ad maluz flecti nec velint: nec possint lib. ar. nō carēt. Ūñ Aug. ī libro. xxij. d̄ ciui. dei ait. Sicut pria imortalitas fuit quaz peccādo adā pdidit posse nō mori: ita primū li. ar. posse nō peccare: nouissimū nō posse peccare. Idē ī ench. Sicut oportebat pr⁹ hoiez fieri vt bñ velle posset ⁊ male: postea ꝯo sic erit vt male velle ñ possit. nec iō carebit lib. ar. Ulto qppe liberi⁹ erit arbitriū: qd̄ oino ñ poterit fuire pctō. neq̄z aut volūtas nō ē: aut libera dicenda nō ē: q̄ sic bti eē volum⁹: vt eē miseri nō solū nollim⁹: ſz neq̄q̄z velle ꝓrsus possim⁹. Sicut ꝗ aia nīa ēt nūc hꝰ nolle ifelicitatē: ita nolle iniqtatē sp̄ bitura ē. Sz ordo seruādus fuit: quo ds̄ voluit oñdere q̄z bonū sit aial rōnale qd̄ ēt peccare possit: quāuis fit melius quod peccare nō possit. Ecce his verbis euidēter astruit̄ q̄ post

beatitudinis cõfirmationẽ: erit in hoie lib. arb. quo peccare nõ poterit: ⁊ nũc in angelis ẽ ⁊ in sanctis qui cum dño sunt ⁊ tanto vtiq; liberius quãto a peccato imunius ⁊ ad bonum pronius. Quo. n. quisq; ab illa seruitute peccati de q̃ scriptum est: qui facit peccatũ seruus est peccati: lõgius absistit: tanto i eligẽdo bonũ liberius habet iudicium. Unde si diligenter inspiciatur liberum videbitur dici arbitrium: quia sine coactione ⁊ necessitate valet appetere vel eligere: quod ex ratione decreuerit.

¶ De libertatis ar. differentia ꝗz diuersa tpa.

EX predictis pspicũ fit q̃ maior fuit libertas arb. prima q̃z secũda. ⁊ tertia multo maior q̃z scda vel prima. Prima. n. libertas arb. fuit i qua poterat peccare ⁊ non peccare. Ultima vero erit i qua poterit nõ peccare: ⁊ nõ poterit peccare. Media vero est in qua potest peccare ⁊ non potest nõ peccare ante reparationem etiã mortaliter: post reparationem vero saltem venialiter.

¶ De quatuor statibus liberi ar.

ET possunt notari i hoie quatuor status li. ar. ante peccatũ. n. ad bonũ nil impediebat: ad malũ nil impellebat. Nõ habuit infirmitatem ad malum: ⁊ habuit adiutorium ad bonum. Tunc sine error ratio iudicare ⁊ voluntas sine difficultate bonum appetere poterat. Post peccatuz vero ante reparationem gratie premitur a concupiscentia ⁊ vincitur: ⁊ habet infirmitatẽ in malo: sed nõ habet gratiã in bono. Et ideo potest peccare ⁊ nõ põt non peccare etiã dãnabiliter. Post reparationẽ vero ante cõfirmationẽ premitur a cõcupiscentia: sed nõ vincit: ⁊ hz qdez infirmitatẽ in malo: sed gratiaz in bono: vt possit peccare, ppter libertatẽ ⁊ infirmitatẽ ⁊ possit nõ peccare ad mortẽ, ppter libertatẽ ad gratiam adiuuantẽ. Nõdũ tamẽ hz posse oino nõ peccare vel nõ posse peccare, ppter infirmitatẽ nõdũ perfecte absorptã ⁊, ppter gratiam nõdũ perfecte ꝓsũmatã. Post ꝓfirmationẽ vero infirmitate penit⁹ ꝓsumpta ⁊ gr̃a ꝓsũmata: nec vinci poterit nec p̃mi: ⁊ tũc hẽbit nõ posse peccare.

¶ De corruptione liberi arbitrij p peccatuz.

MAde manifestũ est q̃ preter alias penalitates, p peccato illo incurrit homo penã incorruptionẽ ⁊ depressionez liberi arbitrij: per illud nãq; peccatum nãlia bona corrupta sunt in hoie: ⁊ gratuita detracta: hic est. n. ille qui a latronibus vulnerat⁹ est ⁊ spoliatus. Vulneratus qdem in nãlibus bonis qbus non est priuatus: Alioqn non posset fieri reparatio: Spoliatus vero gratuitis: q̃ p gratiã nãlibus addita fuerãt. Hec sũt data optima ⁊ dona pfecta: quorũz alia sũt corrupta per peccatũ. i. nãlia vt ingeniũz memoria itellectus Alia subtracta. i. gratuita: quãq; ⁊ nãlia ex gr̃a sint. Ad gr̃alẽ qppe dei gratiaz pertinẽt. Sepe tamẽ huiusmõi distinctio fit: cũ gr̃e vocabuluz ad speciẽ nõ ad genus referr̃. Corrupta ẽ ergo p peccatũ libertas arbitrij ⁊ ex parte pdita. Unde Aug. in ench. Libero arbitrio male vtẽs bõ ⁊ se pdidit ⁊ ipsuz. Cũ. n. libero arbitrio peccaret victore peccato ammissuz ẽ ⁊ libex arbitriũ A quo. n. quis deuictus ẽ huic seruus addict⁹ est. Ecce libex arbi. dicit hoiem amisisse: nõ qz post peccatũ nõ habuit libex arbi. sz qz libertatẽ arbitrij pdidit: non quidem oẽm: sed libertatem a miseria ⁊ a peccato.

¶ De tribus modis libertatis arbi.

EST nãq; libertas arbi. triplex. s. a necessitate: a peccato ⁊ a miseria. A necessitate ⁊ ante peccatuz ⁊ post equelibex est ar. Sicut. n. tunc cogi nõ poterat: ita nec modo. Iõq; volũtas merito apud deũ iudicar̃: que semp a necessitate libera est: ⁊ nunq̃z cogi põt. Ubi necessitas: ibi nõ est libertas. Ubi nõ est libertas: nec voluntas: ⁊ iõ nec meritũ. Hec libertas in oĩbus est tã in bonis q̃z in malis. Est ⁊ alia libertas a pctõ. s. de q̃ dicit Aplus. Ubi spũs dñi ibi libertas ⁊ vitas. Et i euãgelio. Si filij⁹ vos liberauerit vere liberi eritis. Hec libertas a seruitute pcti liberat ⁊ suos iustitie facit. sicut ecõuerso seruit⁹ peccati liberos iustitie facit. Unde apostol⁹. Liberati a pctõ serui facti estis iustitie. Et itẽ. Cuz serui essetis pcti liberi fuistis iustitie. Hãc libertatẽ hõ peccãdo amisit. Iõq; Aug. dicit q̃ hõ male vtens libero arbi. ⁊ se pdit ⁊ ipsuz: qz pdita est p peccatũ libertas nõ a necessitate: sz a pctõ. Qui. n. facit pctm̃ seruus est peccati. Istã libertatez q̃ ẽ a pctõ illi soli nũc hb̃nt: quos filius p' gr̃az liberat: ⁊ reparat: nõ ita q̃ penitus sint sine pctõ in hac mortali carne: sz vt pctm̃ in eis nõ dñetur neq; regnet. Et hec ẽ vera ⁊ bona libertas que bonã parit seruitutẽ. s. iustitie. Unde Aug. in enche. Ad iustitiã faciendã nõ erit aliqs liber nisi a pctõ liberatus eẽ iustitie ceperit seruus: ⁊ ipa est vera libertas pp recte facti leticiaz sil' ⁊ pia seruitus pp precep. i. obedientiã. Est alia libertas nõ vera male seruituti adiũcta: q̃ est ad malũ faciendũ: vbi rõ dissentit a volũtate indicans nõ esse faciendũ qd̃ volũtas appetit. Ad bonũ

vero faciendus pcordat ratio voluntati: ⁊ ideo ibi vera libertas est ⁊ pia. De libertate autē ad malū ⁊ seruitute mala ait Augustinus in ench. Serui additi peccato. s. que pōt esse libertas: nisi qñ eum peccare delectat: Liberalr enim seruit qui sui dñi volūtatē libēter facit: ac per hoc ad peccādū liber est qui peccati seruus est.

¶ Questio de libertate ad malum: an sit ipsa libertas lib. ar. an alia.

Hic queri pōt. vtrum hec libertas qua quis liber est ad malū: sit libertas arbitrij. Si enim libertas arbitrij ē: bonum quidē est: qr libertas arbitrij bonum naturale est. Quibusdā videtur q̄ sit ipsa libertas arbitrij que semp bona ē: sed ꝓpter peccati seruitutē ad malū fit liberior ⁊ p̄ior: ⁊ ideo dr non vera ē libertas: quia ad malus ē. Alijs aūt videt q̄ hec libertas arbitrij ad malū: quā supra ꝓmemorauit Augustinus: nō sit ipsa libertas arbitrij: sed sit quedas pronitas peccandi: ⁊ curuitas que ex pctō est ⁊ mala est.

¶ Questio alia de libertate ad bonus an ipsa sit libertas liberi ar. vel non.

Similiter etiā queri solet vtrum ⁊ illa libertas vera que est ad iusticiā faciēdam sit ipsa libertas arbitrij. Quidas dicūt illā eādem esse: sed p grās reparatam qua innāte libera est ad bonū: sine grā vo non est libera ad bonū. vñ Aug. in ench. Ista libertas ad benefaciendum vnde erit homini addito ⁊ vendito: nisi eum redimat ille qui dicit: si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Quod anteq̄ fieri icipiat in hoīe: quomodo qsq̄ de libero arb. gloriat qui nondū est liber ad operandum bene: Ecce aperte ostēdit liberū arbi. per grās liberari: vt per illud bene opereť qs. Jōq̄ dicūt illā libertatē verā que est ad bene faciēdus enius supra meminit Augu. esse libertatē ipsas arbitrij grā dei liberatam ⁊ adiutā. Alij vo putant non esse ipsam arbitrij libertatē: sed aliam quādā que ex grā ⁊ libero arbitrio i mēte hois deo operāte icipit esse cum reparat.

¶ Certa determiatio vtriusq̄ qōnis qua dr libtas ad bonū ⁊ ad malum esse libtas arbitrij.

Verus nobis magis placet vt ipsa libertas arbitrij sit: ⁊ illa qua quis liber ē ad malum: ⁊ illa qua qs liber est ad bonū faciendū. Ex causis enim varijs sortit diuersa vocabula. Dicit enim libertas ad malū faciendum anteq̄ per grās sit repata. Sed cus per grās fuerit reparata dicit libertas ad bonus faciendū. qr ante grās libera est volūtas ad malum: per grās vero libera fit ad bonum. Semp igit volūtas hois aliquo modo libera est: ꝫ nō semper bona est. Non enim est bona: nisi a peccato liberata. Est tñ a necessitate libera. Unde Augustinus in lib. de grā ⁊ lib. arbi. Semper i nobis volūtas libera est: sed non semper bona est: aut eni libera est iusticie qñ seruit peccato: ⁊ tunc est mala: aut ⁊ peccato libera est quādo seruit iusticie: ⁊ tunc est bona.

¶ De libertate a miseria.

Est iterum libertas a miseria de qua apls ait. Et ipsa creatura liberabit a seruitute corruptionis in libertatē glorie filioꝝ dei: hanc libertatē homo añ peccatū habuit: qui omni carebat miseria: ⁊ nulla tangebat molestia: ⁊ plenius habebit in futura beatitudine: vbi miser esse nō poterit: sed in hac vita que est iter primum peccatum: ⁊ vltimam confirmationem nemo a miseria liber est: quia pena peccati nō caret.

¶ Repetit ō corruptōe libi arbitrij: vt addat alia

Ex predictis iam apparet in quo p peccatum fit iminutum vel corruptum liberum arbitrium. Quia ante peccatus nulla erat homini difficultas: nullūq̄ impedimētum de lege membroꝝ ad bonum: ⁊ nulla impulsio vel instigatio ad malum. Nunc autem per legē carnis ad bonus impedit: ⁊ ad malus istigat vt non possit velle ⁊ perficere bonum: nisi per grām libereť ⁊ adiuneť. Quia vt ait apls. Peccatum habitat in carne: liberum ergo arbitrium cum semp ⁊ in singulis sit liberum: non est tamen pariter liberum: ⁊ in bonis ⁊ in malis: ⁊ ad bona ⁊ ad mala. Liberius tamen est in bonis vbi liberatū est q̄z in malis vbi liberatum non est. Et liberius est ad malus qō per se pōt q̄z ad bonum: quod nisi grā liberetur ⁊ adiuuetur non potest.

¶ De libertate que fit ex grā: ⁊ que ex natura.

Libertas ergo a peccato ⁊ a miseria per gratiam est. Libertas vero a necessitate per naturā vtrāq̄ libertatem nature. s. ⁊ gratie notat apostolus cum ex persona hominis non redempti ait. Velle adiacet mihi: perficere autez non inuenio: ac si diceret: habeo libertatem nature: sed non habeo libertatem gratie. Ideo non est apud me perfectio boni. Nam voluntas hominis quam naturaliter habet non valet erigi ad bonum efficaciter volendum vel opere implendum: nisi p gratiam liberetur ⁊ adiuuetur: liberetur quidez vt velit: ⁊ adiuuetur vt perficiat. Quia vt ait apls

non ē volētis velle neq; currentis currere: idest operari: sed miserentis dei qui operatur i nobis velle ⁊ operari bonum. Cuius gratiam nõ adnocat hominis voluntas vel operatio: sed ipsa gr̃a volũtatē ꝓuenit: ꝓparādo vt velit bonũ: ⁊ ꝓparatam adiuuat: vt perficiat.

¶ Diuisio textus.

Postquã determinauit de libero ar. ostendendo qd sit: ⁊ ꝓseq̃nter de alys potēcys aie: vt ostēderet in quibus lib. arbi. poneret. Hic determinat quasdã liberi arbi. conditiões. Et diuidit in partes duas. In ꝑma ostēdit quoꝫ sit lib. arbi. vt obiectoꝫ. In scõa quoꝫ sit vt subiectoꝫ. ibi. (Et quidē ꝓ predictã assignationē.) Circa primum duo facit. Primo ostēdit q̃ liberũ arbitriũ se habet ad vtrũq; oppositoꝫ ꝓm q̃ est tantũ futuroꝫ cõtingentiũ ibi. (Hoc aũt sciēdũ est ⁊c.) Et quidē ꝓm ꝑdictaꝫ assignationem. Diuidit hec pars in duas. In ꝑma ostendit quoꝫ sit lib. arb. quia dei angeloꝫ: ⁊ hominũ. In secũda quomodo in hoibus diuersimode inuenit ꝓm diuersos status. ibi (Ex ꝑdictis ꝑspicuũ fit ⁊c.) Circa ꝑmũ duo facit. Primo inducit obiectionē q̃ li. ar. non sit in deo nec in beatis. Secundo determinat veritatē ibi. (Sed q̃ deus li. arbi. ⁊c.) Et circa hoc duo facit. Primo determinat q̃ꝫtuꝫ ꝑtinet ad deũ. Scõo quãtũ ꝑtinet ad angelos. ibi. (Angeli vo ⁊ sancti ⁊c.) Circa ꝑmum duo facit. Primo ostēdit q̃ libe. arb. est in deo. Secũdo q̃ non eodē modo est in deo sic in alys ibi. (Sed aliter accipit ⁊c.) (Ex ꝑdictis ꝑspicuuꝫ fit ⁊c.) Hec pars diuidit in duas. In ꝑma ostēdit quomodo ꝓꝫ diuersos status lib. ar. crescit vel minuit in oibus. Et qꝫ hoc rõne diuersaꝫ libertatũ contingit. ideo in secũda parte distinguit libertatē ar. ibi. (Est nanq; libertas ar. ⁊c.) Circa ꝑmũ tria facit. Primo ostēdit ex predictis q̃ libertas ar. qñq; maior: qñq; minor inuenit. Secũdo distinguit statꝰ hois ꝓm quos libertas variat. ibi. (Et posset notari in homine ⁊c.) Tertio inducit quoddã corrolariũ ex dictis ibi. (Unde manifestum est q̃ propter alias ⁊c.) (Nãq; libertas ⁊c.) Diuiditur hec pars in duas. In ꝑma ostendit multiplicem ar. libertatem. In secũda ostēdit que sit causa vniuscuiusq; ibi. (Libertas aũt a peccato.) Prima diuidit i duas. In ꝑma ponit libertatis distinctionē. In secũda inducit quãdã cõclusionem ex ꝑdictis. ibi. (Ex ꝑdictis iaꝫ apparet ⁊c.) Circa ꝑmũ tria facit. Primo distinguit triplicem libertatē. ⁊ ꝑsequit de ꝑmo mẽbro qõ ē libertas a coactione. Secũdo ꝑsequit de secũdo mẽbro qõ est libertas a peccato. ibi. (Est ⁊ alia libertas a peccato ⁊c.) Tertio ꝑsequitur de tertio membro: quod est libertas a miseria. ibi (Est iterum libertas ⁊c.) Circa secũdum tria facit. Primo ostendit que sit libertas a peccato. Secundo quorum sit. ibi. (Istam libertatem ⁊c.) Tertio mouet quandã dubitationem. ibi. (Hic queri pōt ⁊c.) Et circa hoc duo facit. Prio mouet dubitationē: ⁊ ponit opiniones ad vtrãq; partem. Secũdo determiat ꝓm suã opinionē. ibi. (Uerum nobis placet ⁊c.) Itē circa B duo facit. Primo mouet questionē de libertate ad malum. Scõo de libertate ad bonum. ibi (Similr etiã queri solet ⁊c.)

¶ Qõ. I.

Hic queruntur quinq;. Primo in quibus inueniat li. ar. Secũdo vtrũ li. ar. semp sit libeꝫ a coactione: ita q̃ cogi non possit. Tertio vtrum ad omnia opera humana lib. ar. se extēdat. Quarto vtrum lib. arb. augeatur vel minuatur. Quinto de distinctiõe libertatis: que in littera tangitur.

¶ Utrũ in deo sit liberũ arbitriuꝫ. I.

A primum sic ꝓcedit. vr̃ q̃ li. ar. nõ sit in deo: qꝫ vt in lib. de som. ⁊ vigil. dicit pbs: cuius est potēcia eius est actꝰ. ⁊ ecõuerso: ꝓꝫ actꝰ lib. ar. qui ē eligere deo nõ cõuenit cũ electio sequat̃ ꝓsiliũ. vt i 3° ethi. dr̃. Cõsiliũ aũt ig̃sitio quedã est cũ quodã rõnis discursu: qõ deo nõ cõpetit. ergo vr̃ q̃ in deo nõ sit li. ar. ¶ P. in his que ꝓm nãm sunt determinata ad vnã partē nõ est li. arb. Non. n. dicimꝰ q̃ lapis libero arbi. deorsuꝫ tēdat: sed deus ex nature sue ꝓditione semp determinate bonũ vult. ergo vr̃ q̃ li. ar. careat. ¶ P. vr̃ q̃ nec in aliqbꝰ creaturis sit: ad libertatē eni li. ar. ꝑtinet vt aliqs sit dñs sui actꝰ: sed cuiuscũq; agẽtis actus ab aliquo ꝑore agẽte causat̃: ipe agẽs nõ est dñs sui actꝰ: cũ igit̃ cuiuslibet creature actꝰ in cãs ꝑorẽ reducat̃: que est ipe deꝰ: q̃ oĩa opa nostra in nobis opat̃: vt ysa. 26. dr̃. vr̃ q̃ li. ar. in creatura nulla ĩueniat̃. ¶ P. vr̃ q̃ saltē in beatis nõ sit: qꝫ electio est eoꝫ que sunt ad finē: sed veniẽte fine cessant ea que sunt ad finē. cũ ergo beati fini vltimo ꝓiũcti sint: vr̃ q̃ ad eos nõ ꝑtinet electio: ⁊ per ꝓñs nec lib. arbi. Itē videt̃ q̃ nec in viatoribꝰ sit: qꝫ electio eoꝫ que sunt ad finē ex rõne finis trahit̃: sed sicut i 3° ethi. pbs dicit. Qualis vnusq;sq; est talis ēt finis vr̃ ei: sed q̃litas alicuius est determinata ex nã. g̃ videt̃ q̃ electio eoꝫ q̃ sunt ad finē determinet̃ alicui ex nã sua. g̃ videt̃ q̃ li. ar. nõ habeant boies ad eligẽdũ ea que ad ipsos ꝑtinẽt.

Contra, videt̃ q̃ ēt in brutis sit: in quibuscũq; enim est volũtariũ in illis li. ar. est. ꝓꝫ vt in 3° ethi. pbs dicit: volũtario ⁊ pueri: ⁊ alia aĩalia cõicãt. g̃ vr̃ q̃ alia aĩalia li. ar. bẽant. ¶ P. li. ar. ꝓsistit in electione ꝓueniẽtiũ ⁊ refutatõe nociuoꝫ: ꝓꝫ alia aĩalia fugiũt nociuũ: ⁊ ꝑsequũtur ꝓueniẽs. g̃ vr̃ q̃ li. ar. bẽant ꝑcipue cũ ꝑõte illõ faciãt.

Respondeo dicendo: q̃ nihil agit: nisi ꝓm q̃ est in actu: ⁊ inde est q̃ oꝫ omne agẽs eē determinatũ ad alterã partẽ: qõ eni ad vtrũlibet est equalr se hñs est quodãmodo potēcia respectu vtriusq;: ⁊ ide est vt dicit Cõmẽtator in 2° physi. q̃ ab eo qõ est ad vtrũlibet nihil sequit̃: nisi determinet̃. determinatio aũt agentis ad aliquã actionē: oꝫ q̃ sit ab aliqua cognitione ꝑstituẽte finem illi actioni: ꝓꝫ cognitio determinãs actionē ⁊ ꝑstituẽs finē in q̃busdã qdē ꝓiuncta est: sic hõ finē sue actionis sibi ꝑstituit. In q̃busdã vo separata est: sic in his que agũt p nãꝫ. rex eni nãliũ actiones nõ sunt frustra: vt in 2° phy. ꝓbat̃. sed ad certos fines ordinate ab intellectu nãm ĩstituẽte vt sic totũ opus nature sit quodãmodo opꝰ intelligẽtie: vt pbs dicit. sic g̃ pꝫ q̃ hec est differẽtia in agẽtibꝰ: qꝫ q̃daꝫ determinat sibi finē: ⁊ actũ in finē illũ: q̃dã vo non: nec aliquod agẽs finē sibi ꝑstituere pōt: nisi rõneꝫ finis cognoscat ⁊ ordinē eius: qõ est ad finē ipm qõ solũ in habẽtibꝰ intellectuꝫ est. Et inde est q̃ iudiciũ de actione ꝓpria est solũ in habẽtibus intellectũ: quasi in ꝑtãte eoꝫ ꝓstitutũ sit eligere hãc actionē vel illã. vnde ⁊ dñiuꝫ sui actꝰ hẽre dicunt̃: ⁊ ꝑpter hoc i solis ĩtellectũ hñtibꝰ li. ar. ĩuenit̃: nõ aũt i illis: quoꝫ actiones nõ determinant̃ ab ipsis agẽtibus: sed a q̃busdaꝫ alys causis prioribus.

Ad primuꝫ ergo dõm. q̃ ea que dicunt̃ de deo ⁊ creaturis: vt in ꝑ lib. dictũ est semper eminẽtius in ipso ĩueniunt̃: ⁊ ideo electio saluat̃ in deo B modo q̃ abyciat̃ id qõ impfectionis est: retento eo qõ ad pfectionē ꝑtinet: q̃ eni post ingsitionē ꝓsilij electio fiat: B impfectionis est ⁊ accidit li. ar. ꝑut est in nã ignorante. vñ ꝓm hoc in deo nõ saluat̃: sed q̃ꝫtuꝫ ad B q̃ determiatio sui actꝰ nõ est sibi ab alio: sed a seipso: vñ ipe verissime sui operis dñs est: ⁊ ꝑpter hoc ēt in lra dr̃: q̃ li. ar. alr in deo q̃ in alys ĩuenit̃. ¶ Ad 2m dõꝫ. q̃ ad rõne li. ar. nõ ꝑtinet vt in-

determiate se hẽat ad bonũ vel ad maluz:qz li.ar.per se in bonũ ordinatũ est:cum bonũ sit obiectũ volũtatis:nec in malũ tẽdat:nisi ꝓpter aliquẽ defectũ:qz appẽdit vt bonum:cũ nõ sit volũtas:aut electio:nisi boni aut apparẽtis boni:z iõ vbi pfectissimũ est li.ar.ibi in malũ tẽdere nõ pt: qz impfectũ esse nõ pot:sed ꝗ ad libtatẽ ar.ptinet vt actionẽ aliquã facere vel nõ facere possit:z hoc deo ꝛuenit:bona.n.que fat pot nõ facere:nec tñ maluz facere pot. ¶ Ad 3m dõm:q̃ de⁹ opat in oib⁹:ita tñ q̃ in vnoquoq; fm ei⁹ cõditionẽ vñ in reb⁹ nãlib⁹ opat:sic ministrãs vtutẽ agẽdi:z sic determinãs nãz ad talẽ actionẽ. Jn libero aũt ar.hoc mõ agit vt vtutẽ agẽdi sibi mistret:z ipso operãte li.ar.agat:sz tñ determinatio actionis z finis in ptãte li.ar.ꝛstituit.vñ remanet sibi dñiuz sui act⁹:lz non ita sic ꝑ agẽti. ¶ Ad 4m dõz.q̃ illud qõ est ad finẽ est duplex:quoddã.n.est distãs a fine:z quoddã est ꝛiũctũ fini:vt pz in gnatione nãli. Jmperfect⁹.n.calor qui est dispõ ad formã ignis:dũ est in alterione ꝑcedẽte nõ ꝛiungit ipsi fini:sed caliditas vltima q̃ est in termino alterationis ꝛiũgit forme subali:nec excludit ꝑ eã:ita dico q̃ quedã ordinata sunt ad finẽ vltimum bitudinis que ipsi fini ꝛiũgũt:vt videre amare z hõ:z respectu horꝫ erit sempiterna z libera electio:nõ aũt impfectorꝫ que a fine distãt:vt fides:spes:z hõ. ¶ Ad 5m dõm.q̃ q̃litas alicui⁹ est duplex:quedã ex habitu:z q̃dã ex nãli cõplexione:z fm illã que est ex hitu vt alicui finis talis q̃lis est ipse.vbi gra.ei qui hz hitũ luxurie vt optimũ delectabile venereũ qõ est fz silitudinẽ sui hit⁹:puta hoc qõ est hẽre vtuosum hituz vel viciosum est in ptãte nra:z ꝛnr ei⁹ fieri. Sz lz nãlis ꝛpl'o nõ sit in ptãte nra:tñ adhuc fieri ei⁹ est in ptãte nra:ex quo talis cõplexio vel ei⁹ q̃litas est solũ dispõ finis.sed ei⁹ q̃ est tales esse vel nõ tales est in ptãte nra:qa vel opa causant hitũ:sic in acqsitis:vel saltẽ sunt dispõnes ad hitũ:sic in ifusis:q̃litas aũt que est ex nãli cõpl'one non est ad hoc q̃ faciat finẽ videri hõ:sed est sic dispõ ad illud: sicut pz in illis qui ex nãli cõplexione ad luxuriã ꝓni sunt: q̃ nõ oẽs delectabile venereũ ꝓsequunt:lz eos ad ꝗ quodãmodo nãlis cõplexio iclinet. ¶ Ad 6m dõm.q̃ pbs accipit volũtariũ large:nõ fm q̃ dr a volũtate:sed fm q̃ diuidit ꝛ violẽtũ.vñ cũ violentũ sit cui⁹ ꝑncipiũ est ex:volũtarium erit cuius ꝑncipiũ est intra:z inde est q̃ aialia q̃ mouent ex seipsis mot⁹ volũtarios hre dicunt:nec tñ electionem hñt:aut volũtatẽ:sicut pbs ibidẽ ostendit:vñ nec lib. ar. ¶ Ad 7m dõm.q̃ aialia nõ appẽdũt rõnẽ ꝛueniẽtis ꝑ collationẽ:sed ꝑ quẽdã nãlẽ istinctũ:z iõ aialia hñt estimationez:sz nõ cognitionẽ:sic ẽt hñt memoriã:sed nõ remiscentiã:q̃ꝫ uis oia ꝗ ptis sensitiue sint:z iõ ex determiatiõe nature act⁹ suos exercẽt:nõ aũt ex ꝓpria determiatõe agẽtis:vñ oia eiusdẽ spẽi sil'es opatões faciũt:sicut oĩs aranea sil'ez facit telã:qõ nõ eẽt:nisi ex seipsis q̃ si ꝑ artẽ operãtes sua opa disponerẽt:z ꝓpter hoc in eis nõ est lib.ar.

¶ Utrum liberũ arbitrium possit cogi. II.

Ad secundũz sic ꝓcedit.vt q̃ li.ar.cogi possit. Qõ.n.ĩmutat ab aliquo agente cogit ab illo.sed vt dicit glo. ad Ro. De⁹ pot ĩmutare volũtatẽ hoĩuz ĩ qõcũq; voluerit.g̃ vt q̃ volũtas a deo cogi possit z ita li.ar. ¶ ꝗ.omne agẽs:qõ nõ pot al'r opari q̃ ab altero sibi determinat cogit ab illo:sed li.ar.nõ pot al'r opari q̃ de⁹ ꝑsciuit vel ꝑdestinauit.g̃ videt q̃ li.ar.a deo cogat. ¶ ꝗ.vt⁹ supior pot cogere iferiorẽ:sed in ordine vniuersi quedã vtutes sunt supiores q̃ꝫ lib.ar.ergo ipm cogere pñt. ¶ ꝗ.intellectus est altior potẽtia q̃ꝫ volũtas:sed intellectus cogit in demõstrationib⁹.vt ex 5.meta.apparet.ergo vt q̃ etiã volũtas z lib.ar.cogi possint. ¶ ꝗ.mot⁹ inferiores regulant fm mot⁹ supiores:qz omne qõ non vniformiter se hz regulat ꝑ aliqd vniformiter se hñs:sed mot⁹ li.ar. maxime diffoꝛmiter se hñt.ergo vt q̃ idigẽt regulari per actiones vniformiter se hãtes.hõ autez in nã nõ sunt nisi mot⁹ celi.ergo per mot⁹ syderũ regulant opa lib.ar.z ꝑ eorum potẽtiã cogi pñt:qõ pz ex hoc q̃ astrologi per cursum syderꝫ aliq̃ de opationib⁹ lib.arb.subiectis ꝑnũciãt. ¶ ꝗ. omne qõ vincit ab aliquo cogit ab illo:sz incõtinẽtes qui ducunt passionibus vincunt.vt ex 7o ethi.pz.ergo videt q̃ lib.ar.cogi possit. ¶ ꝗ.difficilius est aliquẽ ꝑuare oĩno suo actu:q̃ꝫ suum actũ ĩmutare.sed vsus li.ar.pot perviolẽtiam impediri:vt in freneticis pz.ergo ẽt videt q̃ per violentiam cogi possit ad aliqd agẽdum.

Contra. vt dicit Aug.cõtra Tulliũ in lib.de ciui.dei. Qõ est necessariũ nõ est volũtariũ:sed li.ar. in rõne sua voluntariũ hz:cum sit facultas rõnis z volũtatis.ergo videt q̃ nõ possit per necessitatẽ cogi. ¶ ꝗ.quicquid cogit nõ hz dñiuz sui act⁹:sed ex hoc li.arbi.in nobis dr:q̃ dñi sum⁹ nostrorꝫ actuum.ergo videt q̃ hoc sit ꝛtra rõnem li.ar.q̃ cogatur.

Respondeo dicẽdo:q̃ est duplex coactio.quedam sufficiẽs que cõpulsio vocat:quedam vo insufficiẽs que vocat impulsio. ¶ Sciendũ est igit q̃ in ptib⁹ aie quedã sunt que cõpelli pñt:sed dupliciter:quedam enim cõpellunt ex subiecto:sicut ille vires que sunt organis affixe:cum enim sine organis opationes hre non possint cõpulsis organis ipse vtutes ꝓhibent vel cõpelluntur eaꝫ actib⁹ violẽter extortis:quedã vo sunt que qdem subo nõ cõpellunt:qz organis affixe sunt:cõpellunt tamẽ obo:sicut intellect⁹:ipse enim nõ est act⁹ alicui⁹ ptis corporis:vt pbs dicit in 3o de aia:z tñ demonstrationis vi cogit. volũtas aũt neq; subo cogi pot:cum non sit organo affixa: neq; obiecto:q̃ꝫ tũcũq; enim aliqd ostẽdat esse bonũ in potestate eius remanet eligere illud:vel non eligere.Cui⁹ rõ est:qz obm itellect⁹ est verꝫ:obm aũt volũtatis est bonum. Jnuenit aũt aliqõ verꝫ in quo nulla falsitatis apparentia admisceri pot.vt pz in dignitatib⁹.vñ itellect⁹ nõ pot subterfugere quin illis assentiat.Simil'r etiã iuenit aliquod falsum:qõ nullam veri apparẽtiã hz.vt pz in oppositis dignitatuz.vnde illi nullatenus intellect⁹ assentire pot.Similiter etiam si ponat volũtati aliquod bonũ qõ cõpletaz boni rõnẽ habeat:vt vltimus finis:ꝓpter quem oia appetunt:nõ pot volũtas ꝗ nõ velle.vnde nullus nõ potest nõ velle eẽ felix:aut velle esse miser. Jn his aũt que ad finem vltimũ ordinant nihil iuenit adeo malũ:gn aliqõ bonum admixtũ hẽat:nec aliqõ adeo bonũ qõ in omnib⁹ sufficiat. vñ q̃ꝫ tũcũq; ostendat bonũ vel malum:semp pot adherere z fugere in ꝛziũ rõne alteri⁹ qõ in ipso est:ex quo accipit si malũ est simpl'r:vt apparẽs bonũ:z si bonũ esset simpl'r vt apparẽs malũ:z inde est q̃ in omnib⁹ que sub electione cadũt volũtas libera manet in hoc solo determinationem hñs q̃ felicitatẽ natural'r appetit:z non determinate in ꝗ vel illo:q̃ꝫ aũt cogi non possit:nihilominus tñ pot inclinari ad agẽdum aliqd per aliq̃s dispõnes z habit⁹:ex q̃buꝫ ꝓnior efficit ad eligẽduz alteram partem.

Ad primum ergo dõm.q̃ de⁹ operat in volũtate z in li.ar.fm eius exigẽtiã.vnde etiã si voluntatez hoĩs in aliud mutet:nihilominus tñ hoc sua oipotẽtia facit:vt illud in qõ mutat voluntarie velit:z ita coactionis ratio tollit:al's esset cõtradictionis implicatio: si diceret nolle illud in quod mutat:z cogi ad illud:quia necessitas coactionis volũtati ꝛria est.vt in 5o meta.pbus dicit. ¶ Ad 2m dõm.q̃ diuina ꝑsciẽtia necessitatẽ lib.arb. nõ imponit:q̃ꝫ uis hoc qõ ꝑscitũ est impo'e sit nõ euenire:z hoc quõ esse possit in ꝓmo lib.ostensum est. ¶ Ad 3m dõm. q̃ ad actũ li.ar.nulla vt⁹ est eo supior nisi deus:q̃ꝫ uis forte

aliqua alia vtus creata simplr potētior sit. vnde nulla virt⁹ creata li.ar.cogere: nec imutare pōt: de⁹ aūt pōt qdē imutare: sed nō cogere eo mō quo dr nō posse facere vt duo ꝯdictoria sint sil. ¶ Ad 4ᵐ dōz. q ēuis intellect⁹ sit supior vt⁹ q volūtas rōne ordīs. qz poz est: ⁊ a volūtate ꝑsupponitur: tñ volūtas ēt quodāmō supior est fm q imperiū hz super oēs aīe vires: ꝓpter hoc q eius obm est finis. vñ cōueniētissime in ipsa summū libtatis inuenit. Liber. n. dr q cā sui est: vt in ꝑmo meta. dr. ¶ Ad qntū dōz: q mot⁹ celestis se hz ad li.ar. sic īclinās ad aliqd agēdū: sed inquātū ex impressione corpis celestis relinquit aliq dispō in corpe fm quā aīa efficit ꝓna ad hāc actionē vel illā: sic ex nāli cōplexione qdā sunt magis ꝓni ad vnū viciū q alij: ⁊ hoc modo possunt astrologi ꝑnūciare aliqd ex his que ex li.ar. dependent cōiecturalr: ⁊ nō p certitudinē scie: qz vtutē coactam sufficiēter sup li.ar. nō hīt corpa celestia. Vñ ēt Ptolomeus dicit: q hō sapiēs dñat astris: qz per sapiaz suā pōt vitare ea ad que astra disponunt. Auicēna tñ vr velle: vt supra dictū est: q mot⁹ volūtatis reducant: sicut ī regulās ī aīas corpoꝝ celestiū: qz ponit q aīe iferiores sunt ex aīab⁹ superiorib⁹. vñ nō est mirū si impssionē hz aīa supior in aīaz iferiorem: sed fm fidē catholicā hoc stare non pōt que ponit aīas imediate a deo creari. vñ ipse solus in volūtate opari pōt: ⁊ in ipsam impmere: ⁊ ideo diuersitates humane volūtatis in vniformitatē voluntatis diuine reducunt: sicut in ꝑmā regulā. ¶ Ad sextū dōm. q incōtinēs dr vinci a passionib⁹ nō q̄si cogētib⁹: sed vehemēter inclinātib⁹ ad aliqd agēdū. ¶ Ad 7ᵐ dōm. q vsus li.ar. nō īpedit p se: sed p accidēs. inquātū. s. ad vsum li.ar. regrit vsus rōnis: ⁊ ad vsuz rōnis requirit vsus imaginatiue vtutis qui per lesionem organi impeditur.

¶ Utruz libeꝝ arbitriuz se extēdat ad oīa opa hūana. III.

B tertiuz sic ꝓcedit. vr q li.ar. non se extēdat ad oīa opa humana. Li.n.ar. cogi nō pōt: vt dictū est: sed quedā opa humana cogi pñt. Impedit. n. hō a motu p violentiā. ergo nō oīa opa humana sūt li.ar. ¶ P. in ꝑmo ethi. dr, q quedam opa humana sunt fines: electio aūt nō est finis: vt in 3° ethi. dr. cū igr eligere sit actus liberi arbitrij: vr q li.ar. nō sit oīuz humanoꝝ actuuz. ¶ P. oēs act⁹ li.ar. sunt in ptāte nra: sed qdaz act⁹ sunt in nobis nō in ptāte nra existētes: sicut act⁹ gnātiue: nutritiue: ⁊ augmētatiue: ergo nō oēs act⁹ nri sunt lib.ar. ¶ P. potētia determinata est ad determinatos act⁹. si igit li.ar. esset oīuz humanoꝝ actuū nō esset determinata: sed vlis potētia: qd supra falsum esse dictū est. ¶ P. illud qd est ꝑter volūtatē est ēt ꝑter li.ar. cū li.ar. sit facultas volūtatis ⁊ rōnis: vt supra dictum est. Sed vt Dyonisius dicit 4.° ca°. de diui. no. maluz est ꝑter volūtatē. q li.ar. boiuz ad mala opa nō se extēdit.

Sed contrariuz est qd Damascenus dicit in 2° li. q hō libero ar. ingrit: eligit: impetū facit ad opus: ⁊ sic de alys. q vr q ad īpm ꝓtineāt oēs act⁹ humani. ¶ P. vt supra dictū est li.ar. est volūtas: sed oēs act⁹ humani sunt volūtary. q sunt ēt li.ar.

Respondeo dōm. q act⁹ alicuius potētie vel hīt⁹ pōt esse duplr. vel qz elicit īpm: vel qz impat eū. Ille aūt act⁹ ꝓprie a potētia elici dr: qui imediate ab ipsa potētia ꝓcedit: sicut ab intellectu intelligere: ⁊ B mō nō oēs actus humani sunt li.ar. sed ꝓprius actus ei⁹ est eligere: vt supra dictū est: sed per imperiū volūtatis ⁊ lib.ar. mouent ēt alie potētie in suos act⁹: vñ vt⁹ appetitiua dr mouēs: qz impat motū: ⁊ vt⁹ motiua affixa musculis ⁊ neruis: qz exegt: ⁊ p modū istū oēs act⁹ humani sunt lib.arbi.

Ad primuz (quia ab ipso impati: sz non eliciti. ergo dōm. q lib.ar. nō pōt cogi in suo actu ꝓprio q est eligere: sed tñ pōt cogi in aliqb⁹ actib⁹ imperatis ab ipso ꝓpter coactionē vtutū exequentiū. ¶ Ad 2ᵐ dōm. q illud qd est finis respectu quorūdā pōt esse etiā ordinatū ad vlteriorē finē: nisi sit vltim⁹ finis: nulla autez opatio humana est finis vltimus: nisi per accidēs. inquantum. s. fini vltimo ꝓiūgit: ⁊ iō oīuz opationū humanaꝝ pōt esse electio: nō qdē inquātū est finis: sed inquātū sunt ad finem: q̄uis enim vincere sit finis militaris potētie: ordinatur tñ ad vlteriorē finē. vñ sub electiōe cadere pōt. ¶ Ad 3ᵐ dōz. q hō ex hoc dr hō q rōnē hz: vñ illi tñ act⁹ dicunt act⁹ humani qui sunt viriū rōnaliū: vel p essentiā: vel p participationē: sicut actus cōcupiscibilis ⁊ irascibilis: vtutes aūt nutritiue ptis nullo mō rōnē ꝓticipāt: vt in ꝑmo ethi. dr. vñ eaꝝ actus opationes humane nō dicunt. ¶ Ad 4ᵐ dōm. q rō illa sequereꝝ si oīa opa humana essent li.ar. q̄si elicita ab ipso: qd nō est veꝝ. vt dcñ est. vñ nō sequit q sit vlis potētia. ¶ Ad qntuz dōm. q malum in eo q malum est ꝑter volūtatē est: sz opatio humana īquātū apparet bona sub volūtate cadere pōt: ⁊ ita pōt esse eius electio ⁊ libero arbitrio subiacere.

¶ Utrū libertas arbitrij augeat vel minuat. IIII.

B quartuz sic ꝓcedit. vr q libtas arbitrij nō augeat: neq minuat. Illud enim qd pertinet ad rōnem potentie nō variat p act⁹ vel hītus: cū ꝑoza a posterioribus nō varient: sed eis subiaceāt: sed libertas ꝑtinet ad rōnē potētie que libe. arbi. dr: ergo nō pōt p act⁹ vel hītus virtutis aut vicij augeri ⁊ minui. ¶ P. illud qd sequit nām aliquā equalr inuenit in oīb⁹ hītib⁹ naturā illā sed li.ar. cōsequit naturā intellectiuā: vt dcñ est. ergo ī eis nō augeꝝ nec minuit. ¶ P. li.ar. dr: ex eo q cogi non pōt: sed negationes nō recipiūt magis ⁊ minus in diuersis: nec in eodē fm diuersos status. ¶ P. illud qd est fortius non vincit: nec in seruitutē deducit ab eo qd est debilius. sed lib.arb. est fortius q̄ sint passiones peccati: qz eis resistere pōt ⁊ sibi subiugare. q̄ videt q non minuat li.ar. p seruitutem peccati. ¶ P. in illud qd quilibet per se pōt vnus nō est alt⁹ero liberior: sed in malū quilibet per se pōt: ⁊ in gra ⁊ sine gra. ergo videt q li.ar. alicuius nō sit liberius ad malum q̄ alterius: ⁊ ita videt q li.ar. non augeat vel minuat.

Sz contra est qd dr ad Ro. 7. Nō qd volo bonuz B ago. B āt īpsona hois damnati dr vt vna glo. exponit: cum ergo in statu īnocētie nihil ad bonuz impediret. videtur q lib.ar. augeatur ⁊ minuat. ¶ P. nō redimit nisi qd in seruitutē fuit. sed per sanguinez christi de peccato redēpti sumus: vt prima Petri. i. dr. ergo per peccatū in seruitutē trahimur: ⁊ ita libertas minuit.

Respondeo dōm. q li.ar. dr. ex eo q cogi non pōt: coactio aūt vt ꝑus dictū ē: est duplex. vna cōpellēs: ⁊ alia inducēs vel impellēs. B aūt est naturale ⁊ essentiale li.ar. vt sufficiēter nō cogat coactione compellente: ⁊ B seqtur ipsum in quolibet statu. vnde non augetur talis libertas: nec diminuitur per se: sed per accidēs tñ. Omnis enim proprietas que cōsequitur naturam aliquam q̄to natura illa nobilius inuenitur in aliquo: tanto etiā ꝓprietas illa ꝑfectius participatur ab eo fm quē modum hō dr minus intelligēs q̄ angelus: ⁊ ita etiā libertas a necessaria coactione nobilius inuenitur in deo q̄ in angelo: ⁊ in vno angelo q̄ in alio: ⁊ in angelo q̄ in hoie. Libertas aūt illa que est ab impellētibus ⁊ disponētib⁹ in vnam partē augeꝝ ⁊ minuitur: ⁊ acgrit ⁊ amittit fm q illa disponentia augent ⁊ minuunt ⁊ acgrunt vel amittunt. vñ libertas talis p se ēt augeꝝ ⁊ minuit ī hoie fm diuersos stat⁹.

Ad primum ergo dōm. q libertas a necessitate ē que ꝓsequit nām potētie: ⁊ ideo per

actus ⁊ habit⁹ nõ variat̃:sed libertas a disponentib⁹ seqt̃ habitũ ⁊ actũ:⁊ ideo fm diuersitatẽ actuũ ⁊ hitũ variat̃.
¶ Ad 2m dõm.q̃ in qb⁹ inuenit̃ natura vna equalr inuenit̃ ẽt equalr illud qõ ꝯsequit̃ nãm illã:sed natura itellectiua nõ inuenit̃ equalr in deo angelo ⁊ hoie.vñ nec ẽt libertas a coactione equalr in oibus est.¶ Ad 3m dõm.q̃ q̃uis negatio p se nõ recipiat magis ac minus:tñ p accñs itẽdit̃ ⁊ remittit̃.s.p itẽsionẽ ⁊ remissionẽ sue cause:sic dñr maiores tenebre q̃to est maius obstaculũ lucis:vñ ẽt fm q̃ causa libertatis que est natura intellectiua inuenit̃ nobilior:⁊ minus nobilis:fm hoc etiã ipsa libtas intẽdit̃ quodãmõ ⁊ remittit̃.¶ Ad 4m dõz.q̃ li.ar.nunq̃ ita vincit̃ aut seruituti subiugat̃ passionib⁹ peccati:vt ad peccandũ cõpellat̃:qz iam sibi in pctñ nõ iputaret̃:sed dr̃ esse subm pctõ inq̃tũ ex pctõ icliat̃ ad peccãdũ:sic a disponẽte:nõ sic a ꝯpellẽte.
¶ Ad 5m dõm.q̃ q̃uis qlz p se possit in malũ:nõ tñ pot qlz eodẽ mõ malũ facere:sic ille q hz hitũ malicie.vnicuiq.n. hñti hitũ est delectabilis opatio que est fm habitũ illuz:⁊ ideo illi qui hñt hit⁹ corruptos opa abhoiabilia delectabiliter:⁊ sine abhoiatiõe exercẽt:⁊ iõ libe illud facere dicũt̃ inq̃tũ p hitũ corruptũ repmit̃ ꝯdictio rõnis rõne obtenebrata:qõ nõ pot esse in illis qui talib⁹ hitib⁹ carẽt:⁊ iõ dicit phs in 5o ethicoz:q̃ iustus nõ pot statim facere opera iniusticie:sicut iniustus facit.

¶ Utrum libez arbitriũ distinguat̃ triplr. V.

AD quintum sic pcedit̃.vr̃ q̃ icõueniẽter distinguat̃ li.ar. triplr:fm eniz diuersos stat⁹ libtas ar.variat̃. stat⁹ aũt hoĩs q̃tuor in lra assignant̃.g̃ ⁊ q̃tuor libtates ar.distingui debẽt.¶ P.plus differt pctñ a iusticia q̃z peccatũ a miseria:cũ p̃ma se hẽant vt opposita.sc̃da vt cã ⁊ effect⁹.si g̃ assignat̃:alia libtas a pctõ ⁊ a miseria:multo fortⁿ dz distingui etiã alia libtas a pctõ:⁊ a iustitia.¶ P.Ansel.dicit:q̃ posse peccare:neq; ẽ libertas: neq; pars libtatis.sed libertas a iustitia est fz B qõ ẽ posse peccare.g̃ vr̃ q̃ icõueniẽter libertatẽ talez assignet.¶ P. sic differt peccatũ:⁊ iustitia:sic differt gloria ⁊ miseria.si g̃ ꝯtra libertatẽ a pctõ ponit libertatẽ a iusticia.vr̃ q̃ etiaz ꝯ libtatẽ a miseria deberet ponere libertatẽ a glia.¶ P.necessitas quedã miseria est:sed pars non dz diuidi ꝯ totũ.g̃ icõueniẽter libertatẽ a necessitate diuidit ꝯ libertatẽ a miseria.¶ P.Ber.distinguit triplicẽ libertatẽ.s.libertatem ar.libertatẽ ꝯsilij ⁊ cõplaciti:cũ igit̃ hoz magr̃ mẽtionem nõ faciat.vr̃ isufficiẽs in libertatis distinctiõe.

Respondeo dõm.q̃ libertas in sui rõne negatiõez coactionis includit:oĩs aũt p̃uatio distinguit̃ fm ea que p̃uant̃.vñ fm ea que cogere pñt vl ipedire:oz libertatis distinctionẽ sumi.vt aũt p̃us dictũ ẽ:duplex est coactio.quedã pfecta:que,gdẽ simplr coactio dici pt:⁊ quedã:que est impfecta:que potius ipulsio q̃z coactio dr̃.Si g̃ ꝯsideret̃ libertas fm q̃ remouet̃ pfecta coactio: sic erit libertas a coactione ⁊ necessitate:que gdem p se et semp li.ar.sequit̃.vñ in lra dr̃.q̃ in oibus inuenit̃ sine qua pctñ iputari nõ posset.Si aũt dicat̃ libertas p remotionẽ ipellẽtis seu ipediẽtis:B est duplr:qz hoc qõ ipellit li.arbi. aut ipedit vel facit B p se:sic hit⁹ ⁊ dispõnes:que fiũt in ipa aia:⁊ sic est libertas a pctõ.vel p accñs:sic ipotẽtie vel penalitates que sunt ex pte corporis vsum li.ar.ipediẽtes:et sic est libertas a miseria.

Ad primum g̃ dõm.q̃ libertates nõ distinguunt̃ fm diuersos stat⁹ hoĩs:cũ vna libtas in diuersis statib⁹ pticipet̃.libtas.n.a necessitate oib⁹ statibus cõis est.Libertas aũt a pctõ est trib⁹ statib⁹ cõis.s.prio statui inocẽtie.⁊ tertio q est post reparationẽ gre.⁊ 4o q est in glia:tñ fm magis ⁊ minus:sic in lra designat̃:libtas aũt a miseria duob⁹ statib⁹ cõis est.s.statui inocẽtie:⁊ statui gloria.¶ Ad 2m dõm.q̃ li.ar.q̃uis possit in bonuz ⁊ in malũ: tñ p se in bonũ ordinatuz est.⁊ iõ illud qõ ipedit ipm a bono simplr ipeditiuũ ipsius est:⁊ corruptiuũ:⁊ ꝓpter hoc libertas ab eo qõ ipedit̃ a bono simplr libtas dr̃:que est libtas a pctõ.qõ aũt ipedit illud a malo qõ corruptio ei⁹ ẽ:nõ est impeditiuũ ei⁹:nisi fm qd:sicut ⁊ cũ corrũpit̃ ignorãtia in hoie dr̃ corruptio fm qd.B aũt qõ a pctõ ipedit est iusticie rectitudo in rõne exñs:⁊ ide est q̃ libertas a iusticia nõ est libertas simplr:sed fm qd.Et ideo iter p̃ncipales ptes libertatis assignari nõ dz:sed tñ reducit̃ ad illã libertatez que est a pctõ ꝓpter filitudinẽ in mõ:sicut eni peccatũ p se ipedit a bono p modũ hitus vel dispõnis:ita ẽt iusticia ipedit a malo.¶ Ad tertiũ dõm.q̃ nõ est libtas simplr vt dictũ est libertas a iustitia:sed fm qd:⁊ ꝓpter hoc ẽt non cõputat̃ iter ptes p̃ncipales:sed quasi p ꝯñs reducit̃ ad alteram libtatũ.vt dcñ est.¶ Ad quartũ dõz.q̃ de rõne beatitudis vel glorie est vt aliqs oĩa bẽat que vult:⁊ nihil mali velit.vt dicit Aug.⁊ ideo glia in nullo ipedit vsum li.ar. ⁊ ꝓpter hoc nõ assignat̃ aliqua libertas a glia:nulla eni voluntas miseriã querit ⁊ gloriã fugit:cũ oes naturalr beati esse velint.¶ Ad qntũ dõm.q̃ coactionẽ illã que p libertatem necessitatis excludit̃ miseria nõ icludit:eo q̃ nunq̃z ad tantã miseriã deuenit̃.vt li.ar.cogi possit.⁊ iõ nõ est incõueniẽs:si libertas a necessitate ꝯ libertatẽ a miseria distinguat̃.¶ Ad sextũ dõm.q̃ magr̃:vt ex dictis pz:distinguit li.arbi.fm ea a qbus est libertas:⁊ hec est per se diuisio eius.vt dictũ est.Bernardus aũt distinguit libertatez fm terminũ ad quem:⁊ B est illud qõ sub electione cadit: cum igit̃ nihil cadat sub electione:nisi fm q̃ hz aliquã rõnem boni fm diuersos gradus bonitatis in humanis actibus diuersas libertates distinguit:est eni aliqd in humanis actib⁹:q̃ est licitũ:qz nulla lege phibet̃:⁊ respectu hõ dicit libertatẽ arbitrij:qz in iudicio nr̃o ꝯsistit vt hoc seq̃mur vel non.vlterius est aliqd qõ nõ tñ est licitũ:sed etiã vtile est:qz oĩa licẽt:sed nõ oĩa expediũt:vt apls ait:⁊ fm hoc assignat libertatẽ ꝯsilij:qz ꝯsiliuz est de meliori bono:qõ est expediẽs ad salutẽ:est etiã aliqd qõ delectat:⁊ respectu hõ assignat libertatez cõplaciti.vñ dicit q̃ libertas ar.discernere hz qd liceat:libertas aũt ꝯsilij pbare qd expediat:libertas aũt cõplaciti expiri qd libeat.

¶ Expositio textus.

QUod philosophi diffiniẽtes dixerũt ⁊c.) Sciendũ q̃ illa nõ est vera diffinitio:sed quedaz notificatio.vñ large diffõnẽ sumit:differt aũt a p̃dicta supius assignata:qz illa data est fz B ad qõ est li.ar.qz.s.in bonum ⁊ malũ:B aũt daf̃ fm libtatis cãm (vñ cũ dr̃ libez de voluntate ⁊c.) B p̃positio de.libtatis cãm notat:qz volũtas:vt p̃us dictũ est:totius libertatis finis ẽ.(Et qz fz p̃dictã assignationẽ ⁊c.) nõ fm illã phoz quã ponũt fm suã exp̃onez:quã addidit dicẽs:q̃ libera est ad vtrũlibet ⁊c.Et fm illã quã supra ex vbis August.accepit.(Nõ pot nõ peccare añ repationẽ ⁊c.) Intelligẽdũ est q̃z tũ ad p̃sens ptiet:qz de hoc ifra quer̃et̃.nõ peccare.i.nõ in peccato esse:sicut etiã videre duplr sumit̃ p hẽre visuz: ⁊ pro vti visu.(Corrupta est g̃ ⁊c.) Corruptã dicit ꝓpter libertatez a necessitate que nãlis est:sicut etiã alia bona naturalia per peccatũ corrũpunt̃:lz semp maneãt:pditaz vo ostẽdit ꝓpter libertatẽ a peccato:quẽ gdẽ ex toto adueniẽte peccato tollit̃:sic ⁊ alia innocẽtie ⁊ gre bona.(B q̃ri pot. Et vtrũ libertas ⁊c.) Sciẽdũ est q̃ si libertas dicat facultatem ipsius potentie:sic eadẽ est libertas arbitrij:⁊ a peccato ⁊ a iusticia:que quidem per illa:sicut per quosdã habitus disponit̃:si aũt dicat facultatẽ hit⁹:tũc alia libertas

est a peccato ⁊ a iusticia: ⁊ vtraq; supaddit libertati arbitry: sicut bit⁹ potētie. vñ fm aliqd vtraq; opinio vez dicit (Liberi⁹ est ad malū): vt hoc esse falsuz: qz vt dcm est: ad malū nō est libertas: nisi fm qd: ⁊ qō est simplr est magis: eo qō est fm qd. Et dōm q̄ hec cōparatio non attēdit fm pprietatē libertatis: qz libertas ad bonū magis est libertas q̄z libertas ad malū: sed attendit scōz sufficiētiā liber. ar. qō quidem per se in quodlibet malum potest: non autē in quodlibet bonum.

¶ De gra operāte ⁊ cooperāte. Di. XXVI.

Hec est gra operans ⁊ cooperans. Operans enim gra preparat hoīs volūtatē vt velit bonum. Gra cooperās adiuuat ne frustra velit. Vñ Aug. in li. de gra ⁊ li. ar. Cooperādo deus pficit in nobis: qō operādo incipit. Quia ipse vt velimus operat icipiēs qō volētibus cooperat pficiēs. vt ergo velim⁹ operat. Cum autem volumus: ⁊ sic volumus vt pficiamus: nobis coopat. Tamē sine illo vel operāte vt velimus: vel cooperante cum volumus bona pietatis opera nihil valemus. Ecce his verbis satis aperitur que sit operans gratia ⁊ que cooperans. Operans enim est que preuenit voluntatem bonam. Ea enim liberatur ⁊ preparat hominis volūtas: vt sit bona bonūq; efficaciter velit. Cooperās ꝯo gra voluntatem iaz bonā sequit adiuuādo. Unde Aug. cōtra Julianū hereticū: qui bonam volūtatem ex libero ar. tantū esse dicebat: atq; hoiez p liberuz arbitriū posse bonum velle ⁊ opari sine gra asserebat: ait. Aptā de cōmēdatōe gre apl's prulit sciaz cū ait. Non est volētis neq; currētis: sed miserētis dei. hoc si attēderes Juliane non extēderes cōtra gratiam merita volūtatis humane. Non enim ideo miserē deus alicui⁹: qz voluit ⁊ cucurrit: sed ideo voluit ⁊ cucurrit: qz misertus est deus. Preparat enī hoīs volūtas a deo ⁊ a dño gressus hoīs dirigunt. Ideoq; cōgrue ait. Nō est volentis: neq; cur. sed mi. dei. Non qz hoc sine nostra volūtate agat. sed qz volūtas nostra nil boni agit: nisi diuinit⁹ adiuuet. Unde alibi Apl's ait. Nō aūt ego: sed gra dei mecum. Nō ideo hoc dicit: qz nihil boni agebat: sed qa nihil boni ageret: si illa non adiuuaret. His testimonijs aperte insinuat: qz volūtas hoīs gra dei preuenit atq; pparat vt fiat bona: nō vt fiat voluntas. Quia ⁊ añ gram volūtas erat: sed non erat bona ⁊ recta volūtas. Voluntatem ipsam Aug. in lib. de duab⁹ aiab⁹ ita diffinit. Volūtas est animi mot⁹ cogēte nullo ad aliqd nō admittendum vel adipiscendum. Hec aūt vt non admittat malū vel adipiscat bonum: pūenit ⁊ preparat dei gra. Unde apl's: gram pūenientem ⁊ subsequentē cōmēdans. i. operantē ⁊ cooperātem: vigilanter dixit. Nō est vo. neq; cur. ḡ mi. dei. ⁊ non ecōuerso. Non est miserētis dei: sed volentis ⁊ currentis. Nam si vt quibusdā placuit: qō dcm est ita accipiat. Non est vo. n. cur. sed mi. dei. tanq; diceret. Nō sufficit sola volūtas hoīs: si non sit etiam misericordia dei: econtra dī. Non sufficit etiam misericordia dei si nō sit volūtas hoīs. At per hoc si recte dictū est illud: qz id voluntas hominis sola non implet: cur non etiam ecōtrario recte dicit: non miserētis est dei: sed volētis est hoīs: cuz id misericordia dei sola non impleat. Homo enim credere vel sperare non poterit: nisi velit nec peruenire ad palmam: nisi volūtate currat. Restat ergo vt ideo ita recte dictū intelligatur: vt totū det deo qui hoīs voluntatē bonam pūenit ⁊ preparat adiuuādā: ⁊ adiuuat pparatā. Volentē pūenit vt velit: volentē subsequit ne frustra velit. Ecce his verbis ⁊ alijs pmissis euidenter traditur q̄ volūtas hoīs preparatur ⁊ pūenitur gra dei vt bonū velit: ⁊ adiuuatur ne frustra velit.

¶ Qz bona volūtas comitatur gratiam.

Taq; bona volūtas comitatur gratiaz non gratia voluntatē. Unde augus. ad Bonifaciū papā scribēs ꝯtra pelagianos inquit. Cum fides impetrat iustificationem: sicut vnicuiq; deus partitus est mēsuram fidei: non gratiaz dei aliqd meriti precedit humani: sz ipsa meretur augeri vt aucta mereatur pfici volūtate comitāte: nō ducēte: pedissequa nō pūia. Ecce hic expsse habes q̄ gra preuenit bone volūtatis meritū: ⁊ ipsa volūtas bona pedissequa est gratie non preuia.

¶ Que sit gratia voluntatē preueniens. s. fides cum dilectione.

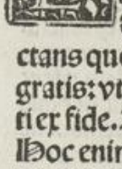

Et si diligenter intendas: nihilominus tibi monstrat que sit ipsa gratia voluntatem preueniēs ⁊ preparās. s. fides cū dilectione. Ideoq; Aug. in eodem tractans quomodo iustificati sumus ex fide: ⁊ tñ gratis: vtrūq; enim dicit apl's qui dicit iustificati ex fide. Alibi ait. Justificati gratis per gratiaz Hoc enim ideo dixit: ne fides ipsa supba sit: ne dicat sibi. Si ex fide iustificati: quomodo gratis? Qō enim fides meruit cur non potius redditur q̄z donatur? Non dicat ista homo fidelis quia cum dixerit habeo fidem vt merear iustificationem: respondetur ei. Quid habes qō non accepisti? Fides enim qua iustificatus es: gratis tibi tradita est. Hic apte ostēditur q̄ fides ē causa iustificationis: ⁊ ipsa est gratia ⁊ bñficiū